

Públic

EL QUART PILAR DEL BENESTAR: ALLIBERAR LES **DONES I SALVAR LES PENSIONS**

Vicenç Navarro

Catedràtic de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques

Universitat Pompeu Fabra

22 de gener del 2020

Com incrementar el número de treballadors i cotitzants a la Seguretat Social

Una constant en les propostes d'intervenció dels governs espanyols anteriors per resoldre el que ells anomenen el problema de "la manca de sostenibilitat de les pensions a causa, en gran part –segons ells- de l'envelliment de la població" ha estat endarrerir l'edat de jubilació i retallar les pensions. Un indicador de canvi esperançador és que el ministre d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions, el Sr. José Luis Escrivá, del nou govern de coalició d'esquerres, no hagi acudit a les mateixes receptes neoliberals de sempre i, en lloc d'això, **hagi aconsellat que es faciliti la immigració, atès que caldrien 270.000**

persones immigrants cada any fins al 2050 per garantir la sostenibilitat del sistema de pensions, **ja que més treballadors equivalen a més contribuents a la Seguretat Social. És un bon començament, perquè, a més a més de trencar amb la imatge promoguda per les dretes que els immigrants són una càrrega indesitjada, els presenta com el que són, grans recursos per al país.**

Caldria subratllar que **altres mesures també necessàries i urgents serien, per exemple, augmentar les cotitzacions a la Seguretat Social mitjançant l'augment dels salaris, ja que un element summament negatiu durant el període neoliberal ha estat el deteriorament d'aquests salaris**, fet que, a més a més de crear problemes greus de manca de demanda domèstica (el motor de l'economia), **ha significat també un descens dels ingressos a la Seguretat Social**, ja que aquesta variable depèn no només del número de treballadors que cotitzen, sinó també del nivell de la cotització de cadascun d'ells, la qual cosa està determinada en gran part pel nivell dels salaris.

L'augment de la integració de la dona al mercat de treball

Però també hi ha una altra mesura, més comuna als països del nord d'Europa (tradicionalment governats per governs de coalició d'esquerres) que del sud d'Europa, que és facilitar la

integració de la dona al mercat de treball. Precisament una de les característiques d'aquests països nòrdics és la de tenir un elevat percentatge de dones que treballen (Suècia 80,2%, Noruega 76,5%, Finlàndia 74,5%, Dinamarca 73,9%). A Espanya, en canvi, com a gairebé la resta de països del sud d'Europa, és molt més baix (Espanya 61%, Itàlia 53,1% i Grècia 49,1%). Per fer-se una idea de l'abast d'aquest dèficit cal ressaltar que **si Espanya tingués un percentatge de dones que treballessin com el que té Suècia, hi hauria 2,7 milions més de persones treballant** (que és gairebé el número d'aturats que hi ha a Espanya), les cotitzacions de les quals es transformarien en ingressos per a la Seguretat Social, **i aportarien 16.650 milions d'euros addicionals que gairebé cobririen el seu dèficit actual (18.286 milions d'euros).**

La necessitat del quart pilar del benestar: què és aquest pilar?

Per a aconseguir-ho, **els països nòrdics** han desenvolupat els serveis que **ajuden les dones a integrar-se al mercat de treball, i que és el que vaig anomenar en el seu dia el quart pilar de l'Estat del Benestar (terme que, per cert, ha fet fortuna).** A Espanya tenim un Estat del Benestar que és com una cadira de quatre potes a la qual li'n falta una (veure el meu article "[El cuarto pilar del bienestar](#)", *Público*, 15.10.09, per explicar com va sorgir). **La primera**

pota és el dret a la sanitat, la segona és el dret a l'educació, i la tercera, el dret a la jubilació. Però ens falta la quarta pota: el dret a l'accés als serveis d'ajuda a les famílies (que inclouen, predominantment, les escoles bressol més els servies domiciliaris de dependència).

El lector permetrà que em remeti a una situació familiar que il·lustra l'enorme importància d'aquesta pota de l'Estat del Benestar. Quan vaig haver de marxar d'Espanya per raons polítiques l'any 1962, vaig anar a Suècia, a on vaig tenir la gran sort de trobar la persona que ha estat la meva esposa des d'aquell any, que és sueca. **La seva mare, de 89 anys en aquell moment, també sueca, es va trencar el fèmur un dia (deu fer uns trenta anys), quelcom comú entre la gent gran. La mateixa setmana, la meva mare (de 94 anys), que vivia a Barcelona, també se'l va trencar.** Això em va permetre comparar com Suècia i Espanya tractaven la gent gran. **A Suècia, la meva sogra tenia dret –pel sol fet de ser ciutadana sueca– a rebre cinc visites al dia dels serveis domiciliaris, gestionats per l'ajuntament d'Estocolm.** Una persona la llevava al matí, l'ajudava amb **la seva higiene personal i li preparava l'esmorzar**; una altra hi anava al migdia, per **preparar el dinar i donar-l'hi**; una altra hi anava **a la tarda i la portava a passejar** amb un carretó i li feia companyia; una altra **li feia el sopar a la nit**; i, finalment, una altra hi anava **a les dues de la matinada per acompanyar-la al lavabo.**

Aquestes cinc visites al dia es produïen durant el temps que fes falta. I quan un cop vaig tenir el plaer de sopar amb el ministre de Sanitat i Assumptes Socials (ministeri al qual jo estava assessorant), em va dir: ***“Vicenç, fem això per tres raons: una és que és un programa molt popular, de manera que quan les dretes governen (cosa que fan molt de tant en tant) -el ministre era socialista- no s’atreveixen ni a tocar-lo; segon, és més econòmic tenir la sogra a casa seva a que a l’hospital; i tercer, creem llocs de treball”*** (un de cada cinc adults a Suècia treballa als serveis públics de l’Estat del Benestar, és a dir, en sanitat, educació, serveis socials, escoles bressol -mal anomenades guarderies a Espanya-, serveis domiciliaris, habitatge i molts d’altres).

La urgent necessitat d’eliminar l’explotació de la dona a Espanya i facilitar alhora l’expansió de les pensions

A Barcelona (Espanya), el municipi no ofería cap servei similar. Hi havia uns serveis (amb una freqüència d’una visita al dia) per a persones molt pobres, i també hi havia uns serveis privats (proveïts, en la seva major part, per immigrants sud-americans, pèssimament pagats), tot i que les empreses exigien uns preus prohibitius pel seu alt cost, amb la qual cosa només un sector minoritari de la població se’ls podia permetre. **Aquesta observació no és una crítica a l’ajuntament de Barcelona (un dels més progressistes**

al sud d'Europa), ja que un ajuntament no pot pagar aquests serveis. A Suècia els pagaven l'Estat central, la regió, l'ajuntament d'Estocolm, a on vivia, i la persona assistida (part de la pensió, en el cas de la meva sogra).

Qui cuidava de la meva mare a Espanya? La resposta és fàcil d'endevinar: **la meva germana, de la meva edat, fet que demostra que els enormes dèficits de l'Estat del Benestar a Espanya els cobreix la dona, a un cost elevat, ja que es cuida dels nens, dels joves (que viuen a la casa familiar fins que tenen 29 anys de mitjana) i dels grans, i a més a més, el 61% compagina aquestes tasques amb una feina fora de casa. No és estrany, doncs, que les dones tinguin tres cops més de malalties degudes a l'estrès que els homes. L'enorme explotació de la dona queda reflectida en aquesta situació.**

La necessària revolució cultural a Espanya

El desenvolupament del quart pilar del benestar requereix un canvi en l'actitud de l'home, que ha de fer-se corresponsable de la tasca familiar. Això és imprescindible per facilitar que la dona pugui integrar-se al mercat de treball mentre concilia el seu projecte professional amb la seva responsabilitat familiar. **I això no està passant.** Segons dades del European Institute for Gender Equality del

2018, **la diferència entre el temps que dedica la dona sueca a les tasques de la llar i l'home és de 3,6 hores; mentrestant, a Espanya aquesta diferència és de 8,6 hores.** I és aquí a on es necessita la revolució cultural. Les autoritats han d'intervenir més intensament per tal de canviar els valors masclistes que reproduïen l'enorme explotació de la dona. I aquest canvi s'ha de treballar des de la infància. Si visiten les escoles bressol de Suècia, veuran nenes que juguen amb camions i nens que juguen amb nines. **Però aquesta revolució s'ha de donar també en la manera de pensar dels dissenyadors de les polítiques públiques, que han d'adonar-se que el futur de les pensions depèn, en gran mesura, de l'alliberament de la dona (i de l'home), per tal que canviïn la societat conjuntament per eliminar l'explotació de gènere, que està molt determinada també per l'explotació de classe. Ambdues, explotació de gènere i de classe, estan molt relacionades. I si no s'ho creuen, veuran que els partits polítics que més s'oposen a l'alliberament de la dona són els mateixos partits que sostenen l'enorme poder de les elits econòmiques i financeres, que tenen una excessiva influència en les institucions polítiques i mediàtiques del país. No és per casualitat que Vox, el partit més masclista del país, sigui el més neoliberal i el que afavoreix més els interessos de les elits econòmiques i financeres promotores del neoliberalisme dominant. I el PP i C's li van al darrere.**

Què cal fer: les possibilitats amb el nou govern de coalició d'esquerres

Ja es van fer algunes passes durant el govern Zapatero. Vaig assessorar fa anys el candidat a la Secretaria General del PSOE i a la presidència del govern, el Sr. Josep Borrell, el dirigent socialista amb major sensibilitat social, que més tard s'oposaria al pacte Zapatero-Rajoy que va donar lloc a la reforma de l'article 135 de la Constitució. Vaig proposar a Borrell –i va acceptar– establir el quart pilar del benestar, però la seva renúncia en resposta a l'enorme agressivitat i manipulacions que va rebre va congelar la proposta fins que va tornar a governar el PSOE, amb Zapatero, el qual es va centrar exclusivament en el desenvolupament dels serveis domiciliaris, que van tenir un finançament molt limitat a causa de les polítiques d'austeritat promogudes pel seu equip econòmic, alhora que eliminava les escoles bressol (i va oblidar que són una institució clau per al desenvolupament emocional, psicològic i intel·lectual de l'infant).

El nou govern està revifant aquesta proposta amb una visió més completa. Sota la direcció de la vicepresidència segona, importants ministeris de caire social han estat assignats a Unidas Podemos, la qual, amb l'ajuda i col·laboració d'un renovat PSOE, podria fer progressar un dels sectors de l'Estat del Benestar menys desenvolupat a Espanya. Caldrà que

es mobilitzin els moviments socials –des del moviment feminista fins al moviment de pensionistes (entre d’altres)– per pressionar en aquesta direcció i neutralitzar les dretes carpetovetòniques, hereves del franquisme, que, per desgràcia, no han canviat; continuen sent les dretes de sempre. Un gran vent d’esperança s’obre pas avui a Espanya.